

IRODALOM—KÜLFÖLDI TANITÁSI MOZGALMAK — LAPSZEMLE — HIREK

IRODALOM

Kósa Szabó Erzsébet *A gyermeknyelv pedagógiájának alapvonalai.* Budapest, 1936. 30 lap.

E tanulmány célja a gyermeknyelv ápolásának és a nyelvfejlődés irányításának megállapítása a nyelvfejlődés tényeinek figyelembevételével. A szerző pszichológiai alapvetést keres emléletéhez s ezt az idevonatkozó tudományos irodalom összehasonlítása és a tanulságok levonása által éri el. A fejlődés szempontjából a legfontosabb kérdések egyike a *gyermeknyelv keletkezésének* tisztázása, a szerző tehát annak a problémának megoldását kutatja, vajjon a gyermek születésével magával hoz-e már bizonyos nyelvi készséget, amely azután a különböző környezeti hatásokra tovább fejlődik, — vagy pedig maga teremti-e meg magának és milyen módon, milyen értelemben? A szerző bemutatja azt a két ellentétes irányt, — a nativizmust *Steinthal*, *Jespersen*, *B. Ottó*, *Ament* képviselőiben és az empirizmust, melynek *Wundt*, *Mauthner*, *Schrijnen*, *Plechner* a fő zászlóvivői, — melyek a probléma megoldásán fáradoznak. A nativisták felfogása értelmében a nyelv nem tanulható, hanem éppen olyan velünk született képesség, mint a látás, vagy hallás. Ez az elmélet egyszersmind minden nyelvpedagógia szükségességének tagadása is. Természetesen a nativista elmélkedők között akadnak mérsékelték is, akik bizonyos utánzással való tanulást megengednek (*Ament*). Az empiristák a gyermek nyelvét a környezeti hatás és az utánzőkészség eredményének tartják. A két ellentétes irányzat között kiegyenlítőként áll *Stern*, aki a gyermeknyelv keletkezését a „belső beszélésre ösztönző készség és a környezet nyelve külső adottságainak“ állandó hatásával magyarázza. Szerzőnk is *Stern* állásfoglalását fogadja el. Ez előzmények után a kérdés oda módosul tehát, vajjon a gyermek milyen értelemben alkot önállóan, s mennyiben hatnak külső tényezők a nyelvkészség kifejlődésére? A szerző ismét *Stern* mérsékelt véleményét fogadja el, aki a kérdéshez fűződő vitát azzal a magyarázattal dönti el, hogy a gyermek spontán szóalkotása nem a semmiből való teremtés, hanem egy kapott anyag szabad kezelése. Amíg a gyermek ehhez a fokozathoz eljut, addig a fejlődés egy előzetes stádiuma mutatható ki, amikor a gyermek lelkében még csak szunnyadó diszpozíciók alakjában vannak meg az általános beszédképesség alapját alkotó részképességek, a mondattani, lélektani, logikai és szimbólikus, vagyis a kategórikus teljesítményekre való készség. Ez a fejlődés „prae kategórikus“ korszaka. Fejlődés szerint az általános beszédkészség részteljesítménye, a mondattani teljesítmény, az egyszavas mondatoktól halad az összetett mondat formái felé. Mint lélektani teljesítmény nem tisztán intellektuális tényezők működése, hanem összeszövődnek benne az érzelmi, akaratú tényezők is. A beszéd akkor lesz szimbólum-teljesítmény, ha a gyermek a hangsort valamilyen élmény szimbólumaként fogja fel. A szimbó-

lumtudathól származik a fejlődés későbbi folyamán a logikai fogalomképzés. A beszéd azáltal, hogy valamilyen élményt jelekkel kifejez és másokkal közöl, szociális teljesítmény is és ez vezet ahhoz a megfontoláshoz, hogy a nyelvfejlődés előmozdításához szükséges a céltudatos pedagógiai beavatkozás.

A szerző kétféle pedagógiai eljárást különböztet meg: a beszédnevelést és nyelvnevelést. Ezen eljárásoknak a nyelvfejlődés korszakaihoz kell alkalmazkodniok. A beszédnevelés kiterjed a nyelvfejlődés mindhárom korszakára, az ösztönös, empirikus és tudatos tanulásra egyaránt. Míg a nyelvnevelés csak a két utóbbi korszakban alkalmazható. Ezen általános elveken kívül, minden korszaknak meg vannak a maga speciális nevelési feladatai is. A beszédnevelés az instinktív nyelvtanulás korszakában passzív eljárás, feladata, hogy a gyermeket beszélőszerveinek működtetésében ne akadályozza meg. Az utánzás korszakában a nevelő feladata a hallóképesség fejlesztés, a halló- és látószervek épségének megőrzése, a gyermek gagyogási kedvének fokozása, pl. biztatással, a helyes artikuláció alkalmazása. A jó példaadás általában a nyelvfejlődés egész folyamán elemi fontosságú. Amikor a gyermek eljut addig a fokig, hogy beszédjét már fogalmi gondolkodás útján szabályozza, megindul a nyelvnevelés pedagógiai művelete. Különösen ez utóbbi fázisban a szerző igen fontos gyakorlati tanácsokkal jelöli meg a helyes irányítás útját. Pl. a dajkanyelv használatának és becéző beszéd kerülése, melyek hátráltatják a fejlődést, hangoztató és beszédgyakorlatok alkalmazása, a szélesebb beszélő társadalmi körbe való fokozatos bekapcsolás, szókincs szaporítása, e téren néha többet is nyújthatunk a gyermeknek, mint amennyit fogalmilag fel tud venni, beszédhibák (pöszebeszed, élettani dadogás, agrammatizmus) kiküszöbölése, igen nagy hatást gyakorol a gyermek esztétikai érzékére, a beszéd hangzásbeli erőssége, ezért a túlhangos beszédet kerülni kell, stb.

Kósa Szabó Erzsébet kis munkája rövid és hasznos összefoglalás, mely nem nyújt ugyan újat és eredetit, de jó szolgálatot tehet a gyermeknyelv tanulmányozóinak.

Dr. Békési Gizella.

Németh László: Berzsenyi. Budapest: é. n. Franklin Társulat.

Kevés olyan magyar író van, akinek *fortune littéraire*-je, irodalmi utóélete olyan sok ellentmondással lenne tele, mint ép a Berzsenyié. Kölcsey hírhedt recenziójára még a középiskolából emlékezünk, de mégis, tulajdonképpen csak Németh László új könyve döbrentett rá arra, hogy Berzsenyi nemcsak életben volt az egykorú magyar szellemi élet nagy magányosa, hanem halála után is sokáig az maradt: Kazinczy széplelkű követői ép úgy nem értették igazán, mint ahogy világa lényegében idegen világ maradt a nemzeti klasszicizmus ízlésén felnőtt nemzedéknek is. Ujabb irodalomszemléletünk szerencsére hajlamosabb a magyar líra extatikus elemeinek megértésére, így egyre többen akadnak, akik nagy rokonszenvennel közelednek Berzsenyi költészeté felé. Szabó Dezső és Horváth János új Berzsenyi-látást jelentő tanulmányai óta ép fiatal kritikusaink legkiválóbbjai mélyítették el a róla való felfogásunkat. A sok kitűnő részlettanulmány után (emlékeztessünk Halász Gábor és Szerb An-